

*Анна Федосова,
ORCID iD 0000-0003-1363-7388
старший викладач кафедри педагогіки,
психології та менеджменту освіти
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
anna.fedosova@moipro.mk.ua*

САМОМЕНЕДЖМЕНТ У КОНТЕКСТІ ПОГЛЯДІВ Я. Ф. ЧЕПІГИ

Статтю присвячено розгляду питання самоменеджменту педагога в контексті поєднання поглядів сучасних науковців і думки видатного педагога та творця національної школи в Україні Якова Феофановича Чепіги. Постать цього громадського діяча, педагога й управлінця є цікавою з боку розуміння сутності вчительської праці та формування ідеальної особистості вчителя. Тему статті розкрито через порівняння основних ідей та змісту наявних концепцій самоменеджменту професійної особистості та поглядів Я. Чепіги, викладених у його праці «Самовиховання вчителя». Здебільшого знайдено багато збігів, а саме визначення обмежувачів, орієнтирів і культури освітянської особистості, яка є прикладом для учнівської спільноти. Визначено актуальність розуміння самовиховання в контексті саморозвитку особистості за поглядами видатного педагога, які наслідуються науковцями сьогодення та рекомендуються як поради самовдосконалення сучасної людини.

Ключові слова: освітянин; педагог; самовдосконалення; самовиховання; самоменеджмент; учитель; Яків Чепіга.

© Федосова А. О., 2020

Постановка проблеми. Упродовж трьох років в Україні відбуваються зміни в сфері освіти, які спрямовані на розбудову сучасної української школи, що вимагає усвідомлення кожним освітянином із глибокими професійними й особистісними надбаннями. У цьому можна побачити посилену увагу до саморозвитку та самоменеджменту педагога, що передбачає виховання в собі таких якостей, які дозволять бути всебічно розвиненою людиною, висококваліфікованим професіоналом і конкурентоспроможною особистістю в сфері освіти, а ще прикладом для учнів і колег та самореалізованою особистістю. Саме від нестандартності, результативності, ефективності й інноваційності дій освітянина залежить майбутнє реалізації сучасної освіти в нашій країні, упровадження Нової української школи, а самоменеджмент

забезпечить адаптацію освітянина до мінливих і складних умов зовнішнього середовища, у якому ми перебуваємо. Отже самоменеджмент є запорукою максимального використання власних можливостей, свідомого керування власним життям і спрямування себе на додання зовнішніх обставин, що й зумовлює успіх особистості на шляху професійної реалізації.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Наразі є багато можливостей для дослідження, вивчення й упровадження у практику досягнень у науковій сфері самоменеджменту. Цей напрям є дуже актуальним у середовищі психологів і коучів, бізнесу й освіти. Представниками сучасної наукової спільноти досліджень самоменеджменту є такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Л. Албасова (технології ефективного менеджменту), К. А. Андрущенко

(самоменеджмент як мистецтво саморозвитку особистості) (Андрущенко К. А., 2010), О. І. Бабчинська (самоменеджмент як засіб підвищення ефективності) (Бабчинська О. І., 2016), Н. Богданець-Білоskalенко (самоменеджмент – самопізнання) (Богданець-Білоskalенко Н.), Г. Бондаренко (персональний менеджмент), М. Вудкок (теорія особистих обмежень), Л. Зайверт (концептуальний підхід до самоменеджменту), В. Колпаков (технології підготовки керівників), А. Кредісов (самоменеджмент керівників), Д. Лінман (самоменеджмент робітників), М. Лукашевич (теорія і практика самоменеджменту), О. Я. Фенина (психологічні особливості самоменеджменту) (Фенина О. Я.), Д. Френсіс (теорія особистих обмежень), А. Хроленко (особиста культура ділового життя), А. С. Чкан (система мотиваційного менеджменту) (Чкан А. С., 2014), О. С. Штепа (ресурс-менеджмент) (Штепа О. С., 2009), Н. Яшкіна (сучасний менеджмент) тощо. Крім того неоціненною спадщиною є роботи культурно-мистецьких представників, науковців і педагогів минулого, зокрема Б. Грінченка (народний учитель), В. Дурдуківського (педагогічна діяльність), С. Русової (концепція української школи), Я. Чепіги (Зеленкевича) (самовиховання вчителя) (Чепіга Я. Ф., 1914) та ін. У фокусі уваги статті кореляція поглядів Якова Феофановича Чепіги про самовиховання педагога в контексті постулатів самоменеджменту особистості освітянина.

Окреслення невирішених питань.

Наявна велика кількість наукової та методичної літератури виділяє елементи системи самоорганізації індивідуальної праці, але є необхідність підкреслити особливості організації й ефективності праці освітянина. Уважаємо доцільним порівняти погляди науковців минулого, визнаних педагогів і творців освіти з ідеями та поглядами сучасних авторів для виокремлення принципів самовдосконалення педагогічних працівників.

Мета та завдання статті. Метою статті є вивчення змісту самоменеджмен-

ту освітянина крізь призму поглядів науковців минулих років і сьогодення, а саме розроблення основних принципів і практичних інструментів самоменеджменту освітянина у світлі поглядів видатного педагога та провідника національної школи й освіти дорослих Я. Ф. Чепіги. Серед завдань автора – аналіз основних принципів самоменеджменту в працях сучасних науковців, вивчення здобутків у галузі вдосконалення особистості вчителя у працях Я. Ф. Чепіги, визначення основних напрямів самоменеджменту сучасного педагога.

Виклад основного матеріалу. Сучасний освітянин, педагог здійснює перехід від технологій, орієнтованих на передавання інформації, до таких, які покликані розвивати індивідуальність учнів, формувати в них самостійність і відповідальність для набуття знань. Нині активізація процесів удосконалення, підвищення результативності та професійності педагогів реалізується через надання закладам освіти та педагогам розумної свободи у прийнятті рішень щодо освітнього процесу, створення можливостей для поповнення знань і розвитку навичок. У цих умовах актуальним є опанування самоменеджментом як сучасним інструментом активізації вмотивованої поведінки працівників сфери освіти, що й зумовило вибір теми нашої розвідки.

Термін «самоменеджмент» (selfmanagement) увійшов у наукову літературу нашої країни із Заходу. Тривала історія людства накопичила чимало прикладів із життя окремих людей, досвід яких щодо ефективності застосування різноманітних прийомів в особистій роботі почали вивчати. За поступового накопичення знань виникла наука самоменеджменту, яка розробляла рекомендації щодо розвитку відповідних здібностей: тренування пам'яті, раціонального читання, економії часу, планування завдань тощо. Сьогодні ці наукові процеси поглиблюються. Одночасно з традиційними розділами (ведення ділових телефонних перемовин) з'являються напрацювання щодо управління власними емоціями, мистецтва слухати співрозмовника, формуван-

ня власного іміджу тощо. Розвиток технічних і гуманітарних наук сприяв усебічному вдосконаленню наукового аналізу. Одним із численних доказів такої систематизації знань із самоменеджменту можна вважати книгу визнаного класика менеджменту Пітера Друкера «Ефективний менеджер».

Під самоменеджментом прийнято розуміти послідовне і цілеспрямоване використання керівником (фахівцем та ін.) випробуваних методів і практичних прийомів роботи в повсякденній діяльності для підвищення ефективності виконуваних процедур і операцій, досягнення намічених цілей. Самоменеджмент – актуальний і перспективний напрям у науковому менеджменті, який виник через потреби суспільства і покликаний підвищити ефективність діяльності людини на основі досягнення її особистих і професійних цілей (Бабчинська О. І., 2016).

Напрямок управлінської діяльності, як і термін «самоменеджмент», з'явилися в середині 90-х років минулого століття. На думку дослідників, першими, хто розглядав аспекти самоуправління, були класики теорії менеджменту – Ф. У. Тейлор, К. Макхем, М. Х. Мескон. Вони визначали самоменеджмент як мистецтво керувати собою, своїм часом, життям, свідомо будувати кар'єру через самооцінку, самовизначення, саморозвиток. Уведення до наукового обігу поняття «самоменеджмент», на думку дослідників, здійснено директором німецького Інституту раціонального використання часу Л. Зайвертом.

Базовим рівнем системи самоменеджменту є особиста ефективність, на основі якої здійснюється ефективне управління власними ресурсами: час, простір, комунікації, фінанси. Особиста ефективність, або ефективна діяльність особи, неможлива без досягнення певного рівня розвитку через саморозвиток (індивідуальний розвиток) – процес, у рамках якого людина набуває здатність захищати себе, управляти поточними подіями, формувати позитивні відносини з довкіллям і радіти життю, будучи відкритою йому. Процес саморозвитку

здійснюється через подолання перешкод і розвиток особистих якостей, що сприяють досягненню поставлених цілей і завдань (воля, наполегливість, стресостійкість, вміння впливати на людей тощо). У цьому процесі поєднуються такі складові:

- особистісний розвиток (особистісне зростання);
- інтелектуальний розвиток;
- професійний (кваліфікаційний) розвиток;
- підтримка фізичного стану (оздоровлення) (Бабчинська О. І., 2016).

Варіанти терміна: «самоуправління», «аутогенний менеджмент», «самоврядування», «самовиховання». Доречно згадати викладені в праці «Самовиховання вчителя» (1914) погляди Я. Ф. Чепіги як видатного педагога та суспільного діяча, який плідно опікувався питаннями розбудови ефективної школи в Україні, про безперервний розвиток особистості педагога з огляду на високі вимоги, зокрема до вчителя початкового навчання, необхідність високого рівня професіоналізму педагога, постійне самовдосконалення. Автор уважав учителя без перебільшення «культурною силою», яка передає дітям не просто знання, а світло; прикладом, особистістю-зразком і для дітей, і для дорослих, на нього покладається велика відповідальність, зокрема перед учнями і загалом перед людьми. Суголосними є твердження Н. Богданець-Білокаленко про обов'язковість для педагога вдосконалюватися, розвиватися, опановувати нові знання, розширювати свій кругозір, розвивати здібності.

У згаданій праці Я. Ф. Чепіга неодноразово акцентує увагу на систематичному й цілеспрямованому самовдосконаленні, як професійному, так і культурно-національному та морально-етичному як на головній рисі справжнього педагога: «щоб бути справжнім прикладом для інших, треба, щоб учитель досяг висоти загальнолюдських чеснот, безупинною працею виховав себе, поліпшив і удосконалив свої здібності та виробив власний характер і волю».

Як найголовніші чинники вдосконалення педагога названо міркування і працю. У поняття міркування автор укладає зміст розумової діяльності, уміння аналізувати, обмірковувати, виділяти головне та бачити другорядне, фіксувати важливі моменти у своїй роботі. Особливим для вчителя є вміння володіти своїми емоціями й думками, які висловлюють уголос, адже вся діяльність учителя – «безперервна праця на користь інших». Провідною тезою багатьох праць Якова Чепіги щодо ідеалу вчителя є любов до дитини, оскільки педагог уважав саме вчителя тією культурною силою, яка несе людству світло знань. Його поведінка, зовнішність мають служити взірцем для учнів, батьків, оточення, у якому він перебуває поза межами школи (Чепіга Я. Ф., 1914).

Однією з найпопулярніших сучасних складових самоменеджменту є головний принцип концепції Лотара Зайверта, а саме ідея економії власного часу. У такому визначенні самоменеджмент – це послідовне і цілеспрямоване застосування випробуваних методів роботи в повсякденній практиці для оптимального, осмисленого використання свого часу.

Розглянемо низку концепцій самоменеджменту різних представників наукової думки.

У концепції М. Вудкока і Д. Френсіса щодо самоменеджменту головною є ідея подолання власних обмежень. Під обмеженнями автори розуміють фактори, які не дозволяють розкрити потенціал особистості та згенерувати відповідний максимально ефективний результат. Представники цієї теорії обмежень пропонують долати ці обмеження через їхнє вивчення, усвідомлення й уникнення, що дасть змогу досягти успіху через особистісні зростання, розвиток.

Покладаючи великі надії та завдання на вчителя, Яків Чепіга писав: «І чим більше він розширить коло своїх обов'язків, чим міцніше їх зв'яже з добром об'єктів своєї праці, чим глибше загляне своїм духовним зором у наслідки від свого діла,

тим суворіше поставиться він до своєї особи, тим наполегливіше вимагатиме від себе виконання своїх обов'язків» (Чепіга Я. Ф., 1914).

Основою концепції В. А. Андреева є ідея саморозвитку творчої особистості, самотворення людини-творця. Такий підхід цінний тим, що розкриває механізм самотворення людини-творця – психолого-педагогічний механізм саморозвитку особистості, що включає всі процеси «самості» в їх інтегрованому вигляді: самопізнання, самовизначення, самоврядування, самовдосконалення, самоконтроль, самотворення, самооздоровлення, а також процес самореалізації себе в одному або декількох соціально зумовлених видах творчої діяльності (Чкан А. С., 2014, с. 262).

Ця думка вочевидь підтверджується Я. Ф. Чепігою тим, що вчитель повинен постійно вчитися, бути прикладом та носієм культури знань і виховання (Іщенко В., 2018, с. 97).

Головна ідея концепції А. Т. Хроленка – підвищення особистої культури ділового життя людини. Через визначення культури автор формує цільові орієнтири самоменеджменту, які можуть виявлятися в досягненні злагоди в житті з іншими, уміннях: вести бесіду, писати особисті та ділові листи, слухати і чути людину, планувати свою активність, зокрема відпочинок. Відповідно до такого розуміння самоменеджменту науковці можуть давати корисні поради для підвищення рівня ділової культури особистості в різних її аспектах. У концепції Бербеля і Хайнца Швальбе також виділяється ідея досягнення особистого ділового успіху. Автори пов'язують кар'єру людини з успіхом. Орієнтація на досягнення успіху, на отримання результатів діяльності є головним мотивом розвитку ділової активності людини та особистості в цілому.

Ідеєю адаптивно-розвивальної концепції в самоменеджменті (автори А. А. Сакун, К. П. Аветисян та Н. А. Калугіна) є також самоменеджмент ділової кар'єри, зорієнтований на розкриття внутрішніх механізмів «кар'єрної» поведінки людини

(Андрущенко К. А., 2010).

Аналогічну думку простежуємо в характеристиках ідеального вчителя за Я. Ф. Чепігою, вивчення досвіду педагогічної діяльності якого має прислужитися справі формування психологічної культури педагогів і перетворення психолого-педагогічних знань про дитину в обов'язкову умову підвищення ефективності освітнього процесу. Науково-педагогічна діяльність Я. Ф. Чепіги спиралася на ґрунтовні педологічні знання про дитину: фізіологію, антропологію, спадковість, вікові та індивідуальні психофізіологічні властивості, потреби та інтереси, задатки та творчі потенції. Це є обов'язковою умовою сучасного особистісно орієнтованого навчання та виховання. Автор акцентує на важливості його ролі в суспільстві та окреслює методику, яка забезпечує явний авторитет, зразковість і бездоганність моральних якостей педагога. Методика полягає у способах самовиховання, удосконалення професійних здібностей, виробленні в собі твердого характеру і волі. Про це Я. Чепіга також має свою думку. Учений акцентує увагу на постійному самовихованні вчителя. Кожен свій крок учитель повинен уважно розглянути й обміркувати, щоб не було помилки. Педагогу потрібно завжди прогнозувати (передбачати) результати свого поведіння, своїх слів і вчинків. Покладаючи великі надії та завдання на вчителя, Яків Чепіга писав: «І чим більше він розширить коло своїх обов'язків, чим міцніше їх зв'яже з добром об'єктів своєї праці, чим глибше загляне своїм духовним зором у наслідки від свого діла, тим суворіше поставиться він до своєї особи, тим наполегливіше вимагатиме від себе виконання своїх обов'язків» (Чепіга Я. Ф., 1914).

Метою самоменеджменту визначають максимальне використання власних можливостей, свідоме керування своїм власним життям (тобто самовизначення) та долання зовнішніх обставин як на роботі, так і в особистому житті. Звідси впливають такі переваги, як виконання роботи з меншими витратами; досягнення кращих результатів

праці та їхня організація, отримання більшого задоволення від роботи; наявність великої мотивації до праці, зростання кваліфікації та професійної майстерності, досягнення професійних і особистих цілей найкоротшим шляхом.

Отже, самоменеджмент – це не просто модний тренд, це необхідність сучасного етапу розвитку продуктивності фахівців у будь-якій сфері, тим більше освітан у сучасних реаліях розбудови Нової української школи. Тому вчителю слід виховувати в собі насамперед основні загальнолюдські цінності, спиратися на них у своїй діяльності.

Відповідно, можна визначити основну мету самоменеджменту як орієнтир на максимальне використання власних внутрішніх можливостей і ресурсів, свідоме управління своїм життям та долання зовнішніх обставини і бар'єрів як на роботі, так і в особистому житті. Яків Чепіга підтверджує це, зазначаючи, що робота педагога – це «безперервна праця на користь інших», що потребує вміння виділяти головне та бачити другорядне, фіксувати важливі моменти у своїй роботі. Через визначення культури педагог розкриває цільові орієнтири самовиховання (самоменеджменту) (Іщенко В., 2018, с. 98).

Ідеї видатного педагога Якова Фефановича Чепіги вочевидь є сучасними й актуальними, суттєвими та першорядними для розуміння власного виховання, самовиховання, як це він назвав ще у 1914 році, або самоменеджменту в сучасному звучанні.

У змістовому плані є три напрями професійного розвитку в будь-якій сфері діяльності людини, зокрема педагогічній та освітній:

- формування вмінь і якостей, яких у людини немає, але які їй необхідні. Зусилля для їхнього набуття й розвитку дадуть поштовх людині до успішної кар'єри та досягнення бажаних максимально ефективних результатів;
- розвиток наявних позитивних

умінь і якостей, які можна підсилити, удосконалити, тобто спрямування власних можливостей в успішне русло, до успіху, розкриття та розвиток власного потенціалу;

- усунення недоліків і обмежень, що знижують ефективність та успішність діяльності і заважають професійному зростанню. Можна зазначити, що усвідомити значущість власної особистості в розвитку і бути прикладом для учнів, вихованців та інших – це і є самоменеджмент. Це також кореспондується з покликанням професії педагога.

Я. Ф. Чепіга наголошує на тому, що постійна праця над собою очищує душу і серце, підвищує освітянську культуру, тим самим сприяє вихованню в учителя важливих для цієї діяльності рис. Саме вони, на думку вченого, підкажуть шляхи досягнення цілей і завдань справжнього педагога. Вивчення досвіду педагогічної діяльності Я. Ф. Чепіги має прислужитися справі формування психологічної культури педагогів і перетворення психолого-педагогічних знань про дитину в обов'язкову умову підвищення ефективності освітнього процесу.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми.

1. Вивчено зміст самоменеджменту

ту освітянина з позицій різних науковців сьогодення та минулих років, концепцій. Визначено певний інструментарій, який є ефективним у контексті виконання завдань особистісного розвитку будь-якої людини будь-якої професії.

2. Проаналізовано здобутки в галузі вдосконалення особистості вчителя у працях Я. Ф. Чепіги, а саме такі головні ідеї, як подолання обмежень, формування культури вчителя, поглиблення знань.

3. Визначено такі основні принципи і практичні інструменти самоменеджменту освітянина через призму поглядів видатного педагога та провідника національної школи й освіти дорослих Я. Ф. Чепіги, як: формування нових умінь і якостей (навчання впродовж життя) у професійному й особистісному контекстах, усунення недоліків і обмежень та підтримання рівня педагогічної культури, а також розвиток наявних позитивних умінь і якостей із націленістю на успіх.

4. Доведено спільність ідей авторів різних концепцій із самоменеджменту та поглядів видатного педагога Якова Феофановича Чепіги щодо основних напрямів самоменеджменту сучасного педагога.

Подальша робота з цієї тематики передбачатиме зіставлення поглядів інших видатних діячів педагогіки для накопичення, актуалізації їхніх думок про розвиток особистості освітянина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко К. А. Теоретичні аспекти самоменеджменту: умови виникнення і розвитку [Електронний ресурс] / К. А. Андрущенко // Ефективна економіка № 7. – 2010. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=258>
2. Бабчинська О. І. Самоменеджмент як складова професійного розвитку персоналу [Електронний ресурс] / О. І. Бабчинська, А. К. Мідляр, // Ефективна економіка № 9. – 2016. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5151>
3. Богданець-Білооскаленко Н. Вимоги до вчителя у педагогічній концепції Якова Чепіги [Електронний ресурс] / Н. Богданець-Білооскаленко. – Режим доступу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=rm36_05
4. Іщенко В. Самоменеджмент як умова професійного зростання майбутнього вчителя природничих дисциплін [Електронний ресурс] / В. Іщенко // Витоки педагогічної майстерності. – 2018. – Випуск 22. – С. 96–99. DOI : 10.33989/2075-146x.2018.185025
5. Фенина О. Я. Професійний самоменеджмент особистості [Електронний ресурс] / О. Я. Фенина. – Режим доступу: <https://www.inforum.in.ua/conferences/12/5/24>

6. Чепіга Я. Ф. Самовиховання вчителя [Електронний ресурс] / Я. Ф. Чепіга. – К. : Українська педагогічна бібліотека, 1914. – 36 с.

7. Чкан А. С. Самоменеджмент як головний інструмент системи мотиваційного менеджменту на підприємстві [Електронний ресурс] / А. С. Чкан, І. В. Ганза // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) № 1(25), 2014. – С. 261–266.

8. Штепа О. С. Самоменеджмент: дефініція та діагностика [Електронний ресурс] / О. С. Штепа // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південноукраїнського університету АПН України. Спецвипуск «Психологія особистості: теорія, досвід, практика». – 2009. – № 8. – С. 128–130.

САМОМЕНЕДЖМЕНТ В КОНТЕКСТЕ ВЗГЛЯДОВ Я. Ф. ЧЕПИГИ

Федосова Анна,
старший преподаватель кафедры
педагогике, психологии и менеджмента образования
Николаевский областной институт
последипломного педагогического образования
ул. Адмиральская, 4-а, 54001, г. Николаев, Украина
anna.fedosova@moippo.mk.ua

Статья посвящена рассмотрению вопроса самоменеджмента педагога в контексте объединения взглядов современных учёных и выдающегося педагога и творца национальной школы в Украине Якова Феофановича Чепиги. Личность этого общественного деятеля, педагога и руководителя интересна для понимания сущности учительского труда и формирования идеальной личности учителя. Тема статьи раскрыта с помощью сравнения основных идей и содержания имеющихся концепций самоменеджмента профессиональной личности и взглядов Я. Чепиги, изложенных в его работе «Самовоспитание учителя». Найдено много совпадений, а именно определение ограничителей, ориентиров и культуры личности педагога, которая является примером для ученического сообщества. Определена актуальность понимания самообразования в контексте взглядов выдающегося педагога на саморазвитие личности, которые наследуют учёные современности и рекомендуют в качестве советов для самосовершенствования современного человека.

Ключевые слова: педагог; работник сферы образования; самовоспитание; самоменеджмент; самосовершенствование; учитель; Яков Чепига.

SELF MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF YAKIV CHEPIGA'S VIEWS

Fedosova Anna,
Senior lecturer at the Department of pedagogy,
psychology and education management
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine
anna.fedosova@moippo.mk.ua

This article is devoted to a teacher's Self Management in the context of the modern views and the opinion of Yakiv Chepiga, a prominent teacher and creator of the national school in Ukraine. This public figure is interesting because of his work as a teacher and his concepts about the teacher personality.

The topic is revealed through a comparison of the current ideas about professional self-

management and Yakiv Chepiga's views, set out in his work «Teacher Self-Education».

Many similarities have been found, particularly the definition and the culture of education, which can be an example for the student community. Namely, the things in common are abilities to overcome obstacles, to achieve goals, to be resilient, to influence people etc. Yakiv Chepiga set up high professional requirements for a primary school teacher such as love for children, constant self-improvement. The author considered the teacher to be a «cultural force» that transmits to children not just knowledge but light. He considered a teacher an example to be followed.

Therefore the main goal of Self Management can be defined as a guideline for the best use of their own capabilities and resources, overcoming any circumstances and barriers both at work and in private life. Yakiv Chepiga confirmed it, noting that the teacher work is designed for the benefits of others, and that is why it requires to set aside the main from the secondary.

The understanding of self-development is relevant and it is followed by scientists nowadays.

Keywords: *educator; self-education; self-improvement; self-management; teacher; Yakiv Chepiga.*

REFERENCES

1. Andrushchenko, K. A. (2010). Teoretychni aspekty samomenedzhmentu: umovy vynykennia i rozvytku [Theoretical aspects of self-management: conditions of origin and development]. *Efektyvna ekonomika*, 7. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=258> (ukr).
2. Babchynska, O. I. (2016). Samomenedzhment yak skladova profesiinoho rozvytku personalu [Self-management as a component of professional staff development] / O. I. Babchynska & A. K. Midliar. *Efektyvna ekonomika*, 9. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5151> (ukr).
3. Bohdanets-Biloskalenko, N. Vymohy do vchytelia u pedahohichnii kontseptsii Yakova Chepihy [Requirements for teachers in the pedagogical concept of Yakov Chepiga]. Retrieved from: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=rm36_05 (ukr).
4. Chepiha, Ya. F. (1914). *Samovykhovannia vchytelia* [Teacher self-education]. K.: Ukrainka pedahohichna biblioteka (ukr).
5. Chkan, A. S. (2014). Samomenedzhment yak holovnyi instrument systemy motyvatsiinoho menedzhmentu na pidpriemstvi [Self-management as the main tool of the motivational management system at the enterprise] / A. S. Chkan & I. V. Hanza. *Zbirnyk naukovykh prats tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, 1 (25), 261–266 (ukr).
6. Fenyna, O. Ya. Profesiinyi samomenedzhment osobystosti [Professional self-management of the individual]. Retrieved from: <https://www.inforum.in.ua/conferences/12/5/24> (ukr).
7. Ishchenko, V. (2018). Samomenedzhment yak umova profesiinoho zrostannia maibutnoho vchytelia pryrodnych dystsyplin [Self-management as a condition for professional growth of the future teacher of natural sciences]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti*, 22, 96–99. DOI: 10.33989/2075-146x.2018.185025 (ukr).
8. Shtepa, O. S. (2009). Samomenedzhment: definitsiia ta diahnostyka [Self-management: definition and diagnosis]. *Nauka i osvita. Naukovo-praktychnyi zhurnal Pivdenoukrajinskoho universytetu APN Ukrainy. Spetsvyпуск «Psykhologhiia osobystosti: teoriia, dosvid, praktyka»*, 8, 128–130 (ukr).